

МЕНТАЛЬНІ ЧИННИКИ ПРОЦЕСУ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ СИСТЕМИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ: РЕГІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТ

У статті досліджується вплив ментальних особливостей населення сучасного українського суспільства на процес становлення та розвитку системи місцевого самоврядування. Звертається увага на недостатню вивченість питань ментальних перешкод на шляху успішного просування нашої країни по шляху зміцнення демократичного фундаменту українського суспільства.

Автор відзначає невисокий ступінь впливу наукових напрацювань на сучасну практику демократичного процесу через недостатнє використання наукових розробок в практиці вирішення проблем розбудови системи місцевого самоврядування та формування демократичних засад розвитку суспільства.

Підкреслено, що розбудова системи місцевого самоврядування є одним із пріоритетних напрямків становлення демократичних основ сучасного українського суспільства. Цей процес значною мірою гальмується низькою активністю та недостатнім усвідомленням широким загалом громадян важливості їхньої особистої участі в діяльності органів самоврядування.

Автор підкреслює тенденцію до збереження вагомого числа громадян, які не є стійкими прихильниками демократичних цінностей та допускають застосування авторитарних підходів в управлінні сучасним суспільством.

У статті зазначається ментальна прихильність частини громадян ієрархічним засадам організації управління та відзначається необхідність подолання наявних елементів в сучасній системі публічного адміністрування.

Відзначається недостатня увага сучасного українського суспільства до завдань формування свідомості адекватної ментальним характеристикам громадян, шляхом використання інструментів загальної та громадянської освіти. Розглядаються питання використання просвітницького потенціалу широкого кола державних закладів та інститутів громадянського суспільства України.

Ключові слова: ментальність; політичний процес; місцеве самоврядування; громадянське суспільство; політична свідомість; громадянська освіта.

Постановка проблеми. Процес демократизації суспільного життя в Україні продовжується, хоча і чинники, які стримують його залишаються достатньо вагомими. Одним з центральних напрямків розбудови демократичного суспільства в Україні сьогодні є процес розбудови системи місцевого самоврядування. Особлива вага цього напрямку демократизації українського суспільства пов'язана з тим, що він являє собою поле набуття практичних навичок агрегації та артикуляції власних інтересів широким загалом на первинному рівні демократичної взаємодії.

Місцеве самоврядування на сьогодні знаходиться на етапі ґрунтовної перебудови, яка сьогодні нерідко гальмується пасивністю та нерозумінням і протидією з боку багатьох громадян. Серед багатьох чинників, які негативно впливають на цей процес є ментальне несприйняття самої сутності демократичних засад організації взаємо-

відносин значною частиною суспільства, яке в свою чергу забезпечено певними історичними обставинами та набутих «досвідом» життя в період існування попередніх недемократичних соціально-економічних систем. Достатньо згадати не дуже далекий період тоталітарних взаємовідносин держави і суспільства, щоб зробити певну поправку на пріоритетність демократичних цінностей у сучасному суспільстві. Більше того, можна сміливо вести мову при вкрай некритичне сприйняття власного історичного досвіду значною частиною суспільства, яке дуже добре проілюстроване так званою «ностальгією по СРСР». Значна частина цінностей тоталітарних та авторитарних режимів, які сьогодні продовжують складати основу морально-етичних орієнтацій значної частини громадян, є безпосереднім антагонізмом ідей побудови демократичного суспільства в нашій країні та розбудові розвинутої мережі самоврядних інститутів.

Відповідно до результатів опитування громадян України, проведеного Міжнародною фундацією виборчих систем (IFES), 41 % громадян є стійкими прихильниками демократії. Вони усвідомлюють актуальність демократичних цінностей, демократичних прав, готові докладати зусилля задля їх збереження. Але поряд з ними в суспільстві знаходиться близько 35 % громадян, які не є послідовними прибічниками демократії та припускають можливість відмови від демократичних норм задля пріоритетного вирішення економічних завдань.

Такий відсоток нестійких прихильників демократії разом із часткою громадян, яким взагалі важко визначитися щодо свого ставлення до демократії, є достатньо значним, оскільки сягає майже шістдесят відсотків дорослого населення країни. При цьому, помилковими є сподівання на те, що основу складають люди похилого віку, які не займають директивних соціальних позицій. Серед їхнього числа багато представників адаптованого «планово-економічного менеджменту» та «лжедемократичної інтелігенції», які вписані в число активних будівників демократії по формі, але за своєю сутністю є глибоко авторитарними істотами, які є головним джерелом відтворення альтернативних перспектив сучасної демократичної платформи. По суті наслідком саме такого розкладу соціальної структури є найскладніші рецидиви сьогодення у вигляді корупції, системних порушень прав людини, масштабна майнова диференціація на основі привласнювання величезних суспільних та державних активів.

Такі показники примушують нас більш уважно дослідити зазначені аспекти та виявити найбільш оптимальні підходи до забезпечення подальшого розвитку як місцевого самоврядування, так і забезпечення стійкого зміцнення демократичних основ сучасного українського суспільства.

Формулювання цілей статті. Стаття спрямована на виявлення змісту та механізму впливу ментальних архетипів на процес становлення та розбудови системи місцевого самоврядування в Україні та виявлення підходів до мінімізації їхніх гальмівних властивостей у сучасному політичному процесі.

Аналіз останніх публікацій. Сьогодні дослідженню питань ментальних особливостей українців та їхніх соціальних проявів приділяється цілком достатня увага з боку вітчизняних культурологів, психологів, істориків та інших науковців. Серед найбільш важливих праць у зазначеному напрямку слід відзначити публікації таких дослідників, як: І. Бичко, В. Огірчук, В. Погрібна, А. Рубан, М. Слюсаревський, А. Стражний, С. Чернявський, В. Храмова та ін.

Дослідженню різноманітних аспектів взаємозв'язку ментальних чинників з якістю та змістом соціально-політичного процесу присвячені праці В. Гонського, І. Грабовської, О. Качковського, Коваль, Т. Лобань, І. Лопушинського, С. Павлюк, В. Скуратівського та інші.

Окремі аспекти процесу формування демократичних основ та розвитку системи місцевого самоврядування в Україні на сучасному етапі розвитку висвітлені в дослідженнях С. Бородіна, І. Грицяк, С. Дави-

мука, А. Колодій, В. Кравченко, Ю. Кужелюк, В. Марченко, П. Кравченко, А. Сухорукова та інші.

При цьому, особливо слід відзначити монографію колективу авторів Національної академії державного управління при Президенті України «Реформування місцевого самоврядування в Україні: механізми забезпечення», яка присвячена дослідженню та характеристиці механізмів реформування місцевого самоврядування в нашій країні на сучасному етапі державотворення.

Також важливо зазначити про наявність декількох дисертаційних досліджень, які своїм змістом пов'язані з вивченням певної діалектики ментальності та соціально-політичних процесів в окремих соціумах. До їх числа слід віднести дисертаційні дослідження О. Лютко «Релігійність як складова української ментальності та чинник самоідентифікації», І. Стадник «Українська ментальність у контексті відродження національної духовності», А. Рубан «Світоглядні особливості українського національного характеру (філософсько-антропологічний аналіз)» та інші.

Слід поки що констатувати невисокий ступінь впливу вказаних напрацювань на сучасну практику демократичного процесу, оскільки найбільш складні проблеми розбудови системи місцевого самоврядування та демократичних засад всього суспільства залишаються значними, а деякою мірою вони навіть стають більш вагомими.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні, мабуть, достатньо складно вести мову про певну загальнонаціональну ментальність у будь-якій країні, включаючи нашу державу, але регіональні аспекти ментальних проявів у тих реакціях, які виявляє суспільство в політичному процесі, є достатньо актуальним завданням. Аналіз багатьох досліджень виявляє суттєві відмінності в розумінні дослідниками як самої категорії «ментальність», так і певних рис якоїсь конкретної ментальності.

У цілому, достатньо очевидним є стан, коли певний зміст політичного процесу обумовлюється не тільки своєю метою та засобами його реалізації, але і його сприйняттям та реакцією на нього суб'єктно-об'єктного простору. Такого роду реакції обумовлені не тільки рівнем розвитку свідомості громадян, долучених до політичного життя, але й їхнім розумінням «доброго» та «поганого» в цій царині.

Таке розуміння обумовлене багатьма чинниками і знаходить своє відображення в «характері», або ментальності визначених груп населення. Ми можемо користуватися при дослідженні зазначених взаємозв'язків і поняттям «громадянська культура», але воно є більш багатозначним і передбачає апіорі високий рівень громадянської свідомості. Але в окремих випадках і проявах рис ментальності навіть не йдеться про рівень громадянської культури, а відбивається її «догромадянський» рівень. Ця обставина спрямовує нас в напрямку застосування саме такої категорії, якою є «ментальність».

Певні риси ментальності широкого загалу мають особливе значення в сучасному процесі якісної перебудови системи управління суспільством. Найбільш характерною рисою цієї системи є принципова зміна ролі

інституту держави в системі публічного управління, яка втрачає свій «монопольний» стан та віддає частину управлінського простору самоврядним структурам.

У нашій країні зазначена тенденція обумовлена як природним розвитком самого суспільства, так і певними штучними заходами з боку самої держави (що є достатньо дивним явищем). Природний розвиток суспільства приводить його до усвідомлення необхідності і формування потреби активно впливати на формування умов для більш повної реалізації інтересів громадян, які виявляють здатність консолідуватися саме на цій основі.

Здається, що цей процес виглядає природним та лінійним, але достатньо навіть поверхового погляду для того, щоб помітити фундаментальні проблеми на цьому шляху, більшість яких обумовлена саме ставленням значної частини пересічних громадян до необхідності та механізмів реалізації їхніх власних інтересів.

У цьому зв'язку первинний рівень формування соціально значущих завдань пов'язаний із здатністю більшості індивідів якомога повно і адекватно визначати власні інтереси. На жаль, доводиться твердити про те, що ця здатність багато в чому бажає бути кращою. На перешкоді результативної і прагматичної поведінки громадян стоїть недостатній рівень громадянської культури, почуття відповідальності за свій вибір і розуміння зв'язку стану справ в суспільстві з власною діяльністю і поведінкою. Мало хто сьогодні готовий критично оцінювати свій внесок у добробут та надбання громади. Значна частина громади свої сподівання на позитивні перетворення і покращення умов життя пов'язує з очікуваннями «кращих керівників», які готові самовіддано боротися за інтереси громади.

Таке бачення дійсності було вироблене протягом багатолітнього перебування людей в якості підданих власних правителів. Нестерпна експлуатація і пригнічення не тільки збуджували незадоволення та бажання боротися за краще життя, а спонукали частину індивідів до пристосування. Частина людей використовувала можливість покластися на панську милість, розраховувала отримати захист і безпеку від господарів шляхом передачі йому свого майна і самих себе.

Як зазначає у своєму дослідженні П. Кравченко: «Ментальність українського народу формувалась під впливом складних історичних умов. Розташування між Сходом і Заходом, тривале бездержавне існування, розчленованість народу у минулому здебільшого визначили український менталітет. Основну роль відіграло геополітичне розташування України на перехресті історичних шляхів зі Сходу на Захід і з Півночі на Південь. Ця обставина зумовила химерне поєднання у світогляді українців західної (активно-раціоналістичної, індивідуалістичної, матеріалістичної) та східної (пасивно-споглядальної, спрямованої на вищі істини) ментальності [10, с. 203].

Вирішальне історичне значення мав процес долучення пращурів сучасних українських громадян до православної гілки християнства. І. Василенко зазначає: «Протестантизм дав західній людині пріоритетну мотивацію на індивідуальний успіх у мирському житті. Він заявив про те, що релігійне життя людини і його мирське життя єдині, причому шлях до порятунку

душі лежить саме через успіх у мирському житті. Тому церква та її атрибути порятунку зайві, необхідно зосередитися на раціональній організації власної справи – це і є основний священний обов'язок віруючої людини» [3, с. 306].

Водночас, на його думку, православна етика багато в чому орієнтувала людину на колективістські засади буття і покірливу поведінку. Так, він зазначає, що «на першому місці тут стоїть чеснота смиренності: співчутливий поділ разом зі страждаючим братом не сорогого їм хреста довготерпіння. З православної етики не могла виникнути діяльна гуманітарна форма філантропії (як вона виникла на Заході через етику протестантизму), але могла виникнути і виникла гуманна етика взаємодопомоги» [3, с. 307]. Саме ці сторони історичного розвитку виробили в значній частині суспільства відповідні ментальні риси, включаючи і особливе ставлення до можновладців.

«З цього приводу, можна згадати певну модель поведінки значної частини суспільства, яка склалася за довгий час історичного розвитку і соціальної боротьби українського суспільства. Наприклад, коли відбувалися потужні селянські повстання на території України проти своїх гнобителів, значна частина суспільства вела боротьбу не за свободу, а за «доброго правителя». У цей час і був вироблений цей синдром «доброго царя», який і сьогодні для частини суспільства є визначальним в їх публічній поведінці» [8, с. 57].

При цьому, такі ментальні риси забезпечували мінімізацію власної ролі в процесі вироблення та пред'явлення як своїх інтересів, так і інших соціально важливих інтересів.

Разом з тим, існують твердження про наявність в ментальності українців індивідуалізму, спонукаючи нас звернути увагу на ту обставину, що саме він часто стоїть на заваді їхнього долучення до впливу на процеси, які безпосередньо не пов'язані з особистими інтересами індивіда, але, при цьому, мають вагоме значення для громади в цілому.

Наприклад, процес формування об'єднань співвласників багатоквартирних будинків та їхнього функціонування значною мірою гальмується пасивністю жителів цих будинків, які недостатньо усвідомлюють власну роль у покращенні якості отримуваних послуг, житлових умов та збереженні власного майна. Започаткований державою процес створення об'єднань співвласників має потенціал активізації взаємодії громадян, їхньої консолідації, оскільки передбачає безпосередню їхню участь в управлінні.

Але поряд з позитивними прикладами переважно можна бачити формальний підхід до цього процесу як його організаторів, так і безпосередніх учасників. Таким чином, зазначений важливий елемент розбудови громадянського суспільства та місцевого самоврядування гальмується певними ментальними запереченнями.

Таке ставлення обумовлене значною мірою культуриванням у суспільстві на попередніх історичних етапах патерналістських основ взаємодії громадян із державою. Дається взнаки багаторічний стан сприйняття безальтернативності державного управління та забезпечення, відсутності змагальності інтересів,

централізованого та ієрархізованого підпорядкування. Ментальність і свідомість, які в своєму наповненні містять саме таке розуміння прийняттого порядку, активно конфліктують з дійсністю, яка будується на відмінних принципах і цінностях. Вони спонукають громадянина до певної моделі поведінки, яка стає вагомим запереченням безпристрасного погляду і сприйняття реалій сьогодення дійсності.

У цьому контексті також варто відзначити роль однієї з важливих складових ментальності громадян південного регіону України, яка полягає в абсолютному домінуванні почуттєвих критеріїв сприйняття процесу демократизації над раціональними чинниками. Це знаходить своє вираження у виборчих процедурах, коли для тих, хто обирає, пріоритетними є зовнішні характеристики тих, хто претендує на представлення інтересів виборців.

Намагання «обирати серцем» без стриманої, раціональної оцінки виборчої ситуації та претендентів на представлення інтересів широкого загалу призводить до глибоких розчарувань і негативного сприйняття самих виборчих прав. Значна частина громадян готові відмовитися від права обирати в обмін на те, щоб держава взяла на себе відповідальність за призначених керівників, які служитимуть суспільству, як-то кажуть, не за страх, а за совість.

Дотичним до цієї сторони ментальності частини громади є особливе сприйняття не тільки держави, а тих, хто її представляє. У ментальності багатьох наших сучасників існує риса власної другорядності по відношенню до тих, хто наділений владними повноваженнями. У переконаннях і поведінці багатьох керівників не може бути не правим.

Також в основі системи управління як державними закладами, громадськими організаціями, так і приватними установами лежить, так званий, «феодалний менеджмент». Його характерною рисою є ієрархічне підпорядкування та особиста відданість підлеглих керівництву. Значна частина сучасних «менеджерів» сприймають себе як господарів ввірених їм установ і практично не готові бачити самих себе як керівників здатних діяти в умовах відкритої змагальності за фактове лідерство, яке є підставою для керівних позицій.

Кумівство, родинні зв'язки, знайомства виступають основою формування сучасної ієрархічної управлінської драбини, яка успадкована сучасним українським суспільством з «часів далеких». Сучасна ментальність у своїй більшості сприймає подібний стан як норму і не сприймає ніяких альтернатив. Навіть багато хто з чиновників від науки щиро вважають, що інакше управління суспільством і громадою неможливо.

Також певним прикладом наявності в ментальності сучасного суспільства ієрархічних цінностей можуть виступати збережені традиції використання різноманітних титулів та звань. Які широко використовуються в різних сферах суспільного життя. Сьогодні збереглися розгорнуті правила їх здобуття і застосування. Більше того, їх наявність у окремих громадян передбачає отримання певних переваг і пільг з боку держави, що є нонсенсом дійсного демократичного суспільства, в якому члени суспільства повинні мати рівні права і обов'язки.

Висновок. Таким чином, на жаль, ментальні риси середньовіччя поки що зберігають свою вагу в сучасних соціальних відносинах. Сучасні реалії вимагають «сервісного менеджменту» з боку державного апарату управління та управлінців органів місцевого самоврядування, але на перешкоді до їхнього впровадження стоїть не тільки небажання і невміння «слуг народу» бути адекватними вимогам часу, але й відсутність запиту на менеджмент такої якості з боку широкого загалу. Тобто тих, хто номінально може виступати носієм влади в дійсному демократичному суспільстві.

Важливим напрямком поступового подолання гальмівних властивостей окремих елементів сучасного менталітету частини суспільства залишається забезпечення широкого доступу громадян до інститутів освіти та поширення альтернативних зразків побудови демократичних відносин.

Процес подальшої розбудови сучасної української держави передбачає зміни світоглядних орієнтацій та ментальних кондицій більшості громадян шляхом збереження кращих традицій і цінностей українського народу та подолання окремих суперечливих якостей, отриманих у спадок частиною індивідів, які заважають їм стати стійкими прихильниками демократії у всій її повноті.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бичко Б. Ментальні особливості національної самосвідомості / Б. Бичко // Філософські обрії. Науково-теоретичний збірник. – № 3 – 2000. – С. 104–114.
2. Бородін Є. І. Розвиток системи місцевого самоврядування в Україні / Є. І. Бородін, Т. М. Тарасенко // Аспекти публічного управління. – 2014. – № 4. – С. 58.
3. Василенко І. А. Сравнительная политология : учеб. пособие / И. А. Василенко. – М. : Издательство Юрайт ; Высшее образование, 2009. – 376 с.
4. Гонський В. Український патріотизм і формування менталітету нації / В. Гонський // Розбудова держави. – 1993. – № 11. – С. 55.
5. Грицяк І. Зародження, становлення і розвиток місцевого самоврядування в Україні / І. Грицяк // Місцеве самоврядування та регіональний розвиток в Україні. – 2013. – № 2.
6. Давимука С. Політичні режими сучасності та перехід до демократії / С. Давимука, А. Колодій, Ю. Кужельок, В. Марченко. – Львів : Національна академія наук України, Ін-т регіональних досліджень, 1999. – 168 с.
7. Два роки після Майдану : українці підтримують демократію, але розчаровані невиправданими очікуваннями / Міжнародна фундація виборчих систем [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://www.ifes.org/sites/default/files/ifes_public_opinion_in_ukraine_sep_2015_key_findings_ukr_final.pdf.
8. Іванов М. С. Проблеми становлення громадянського суспільства в Україні : сучасна практика / М. С. Іванов // Науково-методичний журнал. – Вип. 261. – Т. 273. – Політологія. – Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2016. – 124 с.

9. Качковський О. Ідея державності в українському менталітеті / О. Качковський // Нова політика. – 1996. – № 1. – С. 41–45.
10. Кравченко П. Інтеграція ментальності та історизму в практиці історичної освіти / П. Кравченко // Практична філософія. – 2001 – № 1. – С. 202–219.
11. Лобань Т. Особливості українського менталітету та його вплив на процес державного будівництва в Україні / Т. Лобань // Людина і політика. – 2004. – № 4. – С. 106–112.
12. Лопушинський І. Формування національного менталітету – нагальне завдання сучасної Української держави / І. Лопушинський // Вісник Національної академії державного управління при Президентові України. – 2006. – № 3. – С. 207–213.
13. Огірчук В. Г. Традиції та інновації у формуванні українського менталітету / В. Г. Огірчук // Феномен нації : основи життєдіяльності. – К. : Товариство «Знання», КОО, 1998. – 264 с.
14. Реформування місцевого самоврядування в Україні : механізми забезпечення : монографія / Нац. Академія держ. управління при Президентові України, Ін-т проблем держ. управління та місцевого самоврядування, ЛРГО «Агенство муніципального розвитку». – Полтава : АСМІ, 2009. – С. 51.
15. Рубан А. О. Риси та структурні компоненти української ментальності / А. О. Рубан // Нова парадигма : Журнал наукових праць / Гол. ред. В. П. Бех. – Вип. 49. – К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2005. – С. 24–34.
16. Слюсаревський М. М. Український менталітет : ретроспективи і перспектива / М. М. Слюсаревський. – К. : Гнозис, 1998. – 234 с.
17. Стражний А. Украинский менталитет. Иллюзии, мифы, реальность / А. Стражний. – К. : Изд-во «Подоліна», 2008. – 384 с.
18. Сухорукова А. Шляхи вдосконалення взаємодії органів місцевого самоврядування та місцевих державних організацій / А. Сухорукова // Сучасна українська політика. Політики і політологи про неї. – 2008. – Вип. 14. – С. 344.
19. Хархаліс У. Риси української ментальності та їх прояв у народній обрядовості (на прикладі Закарпаття) [Електронний ресурс] / У. Хархаліс. – Режим доступу : http://www.rusnauka.com/NIO_2007/Philosophia/18373.doc.htm.
20. Храмова В. До проблеми української ментальності / В. Храмова / Українська душа. – К., 1992. – С. 4.

Н. С. Иванов,
ЧНУ ім. Петра Могили, г. Николаев, Україна

МЕНТАЛЬНЫЕ ФАКТОРЫ ПРОЦЕССА СТАНОВЛЕНИЯ И РАЗВИТИЯ СИСТЕМЫ МЕСТНОГО САМОУПРАВЛЕНИЯ В УКРАИНЕ: РЕГИОНАЛЬНЫЙ АСПЕКТ

В статье исследуется влияние ментальных особенностей населения современного украинского общества на процесс становления и развития системы местного самоуправления. Обращается внимание на недостаточную изученность вопросов ментальных препятствий на пути успешного продвижения нашей страны по пути укрепления демократического фундамента украинского общества.

Автор отмечает невысокую степень влияния научных исследований на современную практику демократического процесса из-за недостаточного использования научных разработок в практике решения проблем развития системы местного самоуправления и формирования демократических основ развития общества.

Подчеркнуто, что развитие системы местного самоуправления является одним из приоритетных направлений становления демократических основ современного украинского общества. Этот процесс в значительной степени тормозится низкой активностью и недостаточным осознанием общественностью важности их личного участия в деятельности органов самоуправления.

Автор подчеркивает тенденцию к сохранению весомого числа граждан, которые не являются стойкими приверженцами демократических ценностей и допускают применение авторитарных подходов в управлении современным обществом.

В статье отмечается ментальная привязанность части граждан к иерархическим принципам организации управления и отмечается необходимость преодоления имеющихся их элементов в современной системе публичного администрирования.

Отмечается недостаточное внимание современного украинского общества к задачам формирования сознания адекватного ментальным характеристикам граждан, путем использования инструментов общего и гражданского образования. Рассматриваются вопросы использования просветительского потенциала широкого круга государственных учреждений и институтов гражданского общества Украины.

Ключевые слова: ментальность; политический процесс; местное самоуправление; гражданское общество; политическое сознание; гражданское образование.

М. Ivanov,
Petro Mohyla Black Sea National University, Mykolaiv, Ukraine

MENTAL FACTORS OF THE PROCESS OF FORMATION AND DEVELOPMENT OF LOCAL SELF-GOVERNMENT SYSTEM IN UKRAINE: A REGIONAL ASPECT

The article deals with the influence of mental features of modern Ukrainian people on the process of formation and development of the local self-government system. The author emphasizes the insufficient knowledge of the issues of mental obstacles to the successful progress of our country which is considered as way of strengthening the democratic base of Ukrainian society.

The poor level of the influence of scientific researches on the modern democratic practice is noted in the article. The author finds the root cause of the issue in the insufficient use of scientific developments in the practice of solving the problems of developing the local self-government system and the formation of democratic base of the society development.

The development of the local self-government system is mentioned as one of the priority directions of the democratic base formation of modern Ukrainian society. This process is largely hampered by poor activity and lack of public awareness of the importance of personal participation in the activities of self-government bodies.

The author notes the tendency to keeping a significant number of citizens who are not staunch adherents of democratic values and who accept the use of authoritarian approaches in the modern society management.

The mental affection of the part of citizens to the hierarchical principles of management organization and the necessity to overcome the existing elements in the modern system of public administration are also mentioned in the article.

The author states that Ukrainian society pays insufficient attention to the tasks of forming a consciousness that meets mental characteristics of citizens. It happens due to applying the instruments of general and civil education. The issues of using the educational potential of a wide range of state institutions and civil society institutions of Ukraine are considered by the author.

Key words: *mentality; political process; local self-government; civil society; political consciousness; civil education.*

Рецензенти: Євтушенко О. Н., д-р політ. наук, професор;
Чупрін Р. В., канд. політ. наук, доцент.

© Іванов М. С., 2018

Дата надходження статті до редколегії 14.04.2018